

TALABALARDA AXBOROT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MEDIA VA AXBOROT SAVODXONLIGINING O'RNI

Abdusamatova Hilola Odiljon qizi

TDMAU. "Aniq va tabiiy fanlar" kafedrası katta o'qituvchisi:

(abdusamatovahilola1991@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarida axborot madaniyatini rivojlantirishda media va axborot savodxonligining o'rni nazariy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Axborotlashgan jamiyat sharoitida talabalarda axborotni izlash, saralash, tanqidiy baholash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi asoslab berilgan. Shuningdek, media va axborot savodxonligining axborot madaniyati tarkibidagi o'rni, ularning o'zaro bog'liqligi hamda oliy ta'lim jarayonida qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, media va axborot savodxonligini rivojlantirish talabalarning tanqidiy fikrlashini, axborot bilan ishlash kompetensiyalarini va mustaqil ta'lim faoliyatini takomillashtirishning muhim omili ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: axborot madaniyati, media va axborot savodxonligi, media savodxonlik, axborot savodxonligi, raqamli ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tanqidiy fikrlash, axborot kompetensiyasi, oliy ta'lim, talaba.

Аннотация: В статье с теоретико-педагогических позиций проанализирована роль медийной и информационной грамотности в развитии информационной культуры студентов высших учебных заведений. Обоснована актуальность формирования у студентов компетенций поиска, отбора, критической оценки, анализа и эффективного использования информации в условиях информационного общества. Рассмотрены место медийной и информационной грамотности в структуре информационной культуры, их взаимосвязь, а также современные педагогические подходы к их развитию в образовательном процессе. Результаты исследования показывают, что развитие медийной и информационной грамотности способствует совершенствованию критического мышления студентов, их информационной компетентности и навыков самостоятельной учебной деятельности.

Ключевые слова: информационная культура, медийная и информационная грамотность, медиаграмотность, информационная грамотность, цифровое

образование, информационно-коммуникационные технологии, критическое мышление, информационная компетентность, высшее образование, студент.

Abstract: This article examines the role of media and information literacy in developing the information culture of university students from a theoretical and pedagogical perspective. It substantiates the importance of developing students' competencies in searching, selecting, critically evaluating, analyzing, and effectively using information in the context of the information society. The paper explores the place of media and information literacy within the structure of information culture, their interrelationship, and contemporary pedagogical approaches to their development in higher education. The findings indicate that strengthening media and information literacy contributes to the enhancement of students' critical thinking, information competence, and independent learning skills.

Keywords: information culture, media and information literacy, media literacy, information literacy, digital education, information and communication technologies (ICT), critical thinking, information competence, higher education, university student.

Kirish Dunyo hamjamiyatida bo'layotgan raqamli globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda internet makonining kengayishi natijasida axborot jamiyatning strategik resursiga aylandi. Raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar, elektron ta'lim resurslari va ommaviy axborot vositalari orqali har soniyada ulkan hajmdagi axborotlar yaratilmoqda va tarqatilmoqda. Bunday sharoitda axborotning hajmi emas, balki uning ishonchliligi, haqqoniyligi va undan oqilona foydalanish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida tahsil olayotgan talabalar uchun axborotni tanlash, tahlil qilish, baholash, qayta ishlash va undan maqsadli foydalanish kompetensiyalarini shakllantirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda oliy ta'limni raqamlashtirish, ochiq ta'lim resurslarini keng joriy etish va masofaviy ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi natijasida talabalarning axborot bilan ishlash faoliyati tubdan o'zgardi. Talabalar bilim olish jarayonida nafaqat darslik va ilmiy adabiyotlardan, balki elektron kutubxonalar, ilmiy ma'lumotlar bazalari, internet saytlari, ijtimoiy media platformalari va turli raqamli xizmatlardan ham keng foydalanmoqda. Shu bilan birga, noto'g'ri, manipulyativ yoki ilmiy asoslanmagan axborotlarning keng tarqalishi axborot iste'molchilari oldiga yangi talablarni qo'yimoqda. Mazkur holat media va axborot savodxonligini rivojlantirishni ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biriga aylantirmoqda.

Media va axborot savodxonligi shaxsning turli axborot manbalarini tanqidiy tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholash, media mahsulotlarini anglash, axborotni etik va huquqiy me'yorlar asosida yaratish hamda undan mas'uliyat bilan foydalanish kompetensiyalarini qamrab oladi. Mazkur kompetensiyalar axborot madaniyatining ajralmas tarkibiy qismlari bo'lib, ular shaxsning intellektual rivojlanishi, mustaqil fikrlashi va kasbiy tayyorgarligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Bugungi kunda xalqaro tashkilotlar, xususan, UNESCO media va axborot savodxonligini barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish, demokratik qadriyatlarni mustahkamlash va fuqarolarning axborot makonidagi faolligini oshirishning muhim vositasi sifatida e'tirof etmoqda. Oliy ta'lim tizimida esa media va axborot savodxonligi talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, akademik halollik tamoyillariga rioya qilish, ilmiy axborotlarni tahlil qilish va raqamli ta'lim muhitida samarali faoliyat yuritishning muhim sharti sifatida qaralmoqda.

Shu nuqtai nazardan, media va axborot savodxonligini axborot madaniyatining tarkibiy komponenti sifatida ilmiy-pedagogik jihatdan asoslash, uning talabalarning axborot madaniyatini rivojlantirishdagi o'rnini aniqlash hamda oliy ta'lim amaliyotida qo'llashning samarali pedagogik yondashuvlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida axborot madaniyatini rivojlantirishda media va axborot savodxonligining o'rnini nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini ochib berish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida axborot madaniyatini rivojlantirishga oid ilmiy-metodik tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Talabalarda axborot madaniyatini rivojlantirishda media va axborot savodxonligining samaradorligini ta'minlash uchun oliy ta'lim tizimida quyidagi pedagogik yechimlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

1. Media va axborot savodxonligini o'quv dasturlariga integratsiyalash. Barcha fanlar mazmunida axborotni izlash, baholash, tahlil qilish va undan mas'uliyatli foydalanishga oid topshiriqlarni tizimli ravishda kiritish zarur.

2. Tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan metodlardan foydalanish. Muammoli vaziyatlar, keys-stadilar, debatlar, faktcheking mashqlari va loyiha ishlari orqali talabalarning axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish lozim.

3. Raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalanish. Elektron kutubxonalar, ilmiy ma'lumotlar bazalari, masofaviy ta'lim platformalari va multimedia vositalaridan foydalanish talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtiradi.

4. Talabalarning media va axborot savodxonligi kompetentligini oshirish. Pedagoglar uchun maxsus treninglar, seminarlar va malaka oshirish dasturlarini tashkil etish zarur.

5. Axborot xavfsizligi va media etikasi madaniyatini shakllantirish. Talabalarda plagiatga qarshi kurash, mualliflik huquqiga rioya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va mas'uliyatli media iste'moli ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, media va axborot savodxonligi talabalarning axborot madaniyatini rivojlantirishning asosiy tarkibiy komponentlaridan biri hisoblanadi. U talabalarning axborotni izlash, saralash, tanqidiy baholash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Raqamli ta'lim muhitida media va axborot savodxonligini rivojlantirish:

1. talabalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi;
2. axborot kompetensiyasini rivojlantiradi;
3. mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtiradi;
4. akademik halollik madaniyatini shakllantiradi;
5. raqamli axborot makonida mas'uliyatli faoliyat yuritish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida media va axborot savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik mexanizmlarni takomillashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga keng joriy etish hamda talabalarning kasbiy kompetentligini muntazam oshirib borish zarur va "Media va axborot savodxonligini rivojlantirish orqali oliy ta'lim tizimida axborot madaniyatiga ega, tanqidiy fikrlovchi, raqamli kompetensiyalari rivojlangan va zamonaviy axborot makonida samarali faoliyat yurita oladigan raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun mustahkam pedagogik asos yaratiladi."

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov A.A. Ta'limni axborotlashtirish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2011. – 296 b.
2. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'limni axborotlashtirishning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Fan, 2007. – 198 b.
3. Tayloqov U.N. Ta'limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 256 b.
4. Ro'ziqulova N.Sh. Ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. – Toshkent, 2018. – 184 b.
5. UNESCO. Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! Paris: UNESCO, 2021.

6. UNESCO. Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness and Competencies. Paris: UNESCO, 2013.
7. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers (Version 3). Paris: UNESCO, 2018.
8. Association of College and Research Libraries (ACRL). Framework for Information Literacy for Higher Education. Chicago: ACRL, 2016.
9. European Commission. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
10. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life. Paris: OECD Publishing, 2021.
11. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. Geneva: World Economic Forum, 2025.
12. Bruce C.S. The Seven Faces of Information Literacy. Adelaide: Auslib Press, 1997.
13. Eisenberg M.B., Berkowitz R.E. Information Problem-Solving: The Big6 Skills Approach to Library and Information Skills Instruction. Norwood, NJ: Ablex Publishing, 1990.
14. Zurkowski P.G. The Information Service Environment: Relationships and Priorities. Washington, DC: National Commission on Libraries and Information Science, 1974.
15. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015.